

УДК 330.332.2

**ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
УКРАЇНИ**

*П. А. Пуларія, аспірант, ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
88pulariya88@gmail.com*

У статті досліджено обсяги і динаміку залучення прямих іноземних інвестицій в національну економіку в умовах глобалізації. Виділено основні позитивні наслідки ПІІ для економіки України. Детально аналізується регіональна та галузева структура прямих іноземних інвестицій. Визначено основні проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України та запропоновано напрями щодо підвищення інвестиційної привабливості національної економіки.

Ключові слова: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, галузева структура прямих іноземних інвестицій, регіон, економічний розвиток, глобалізація.

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічної кризи та гострої неста-

чі фінансових ресурсів залучення іноземних інвестицій є одним з основних засобів забезпечення необхідних структурних зрушень у народному господарстві, прискорення технічного прогресу, зростання кількісних і якісних показників внутрішньої та зовнішньоекономічної діяльності. З посиленням глобалізаційних процесів та збільшенням масштабів міжнародного руху капіталу роль прямих іноземних інвестицій як важливого фактора економічного розвитку суттєво зростає.

Завдяки залученню іноземних інвестицій виникають можливості для оновлення та модернізації виробництва, створення додаткових робочих місць, збільшення податкових надходжень та загального підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Загострення соціально-економічної кризи в Україні призвело до погіршення інвестиційного клімату та як наслідок зниження показників інвестиційної діяльності в країні. Тому в сучасних умовах задля покращення інвестиційного іміджу країни важливо здійснення реформування інвестиційної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем залучення іноземних інвестицій є особливо актуальним на нинішньому етапі розвитку економіки України. Значний внесок у цьому напрямі внесли такі вітчизняні вчені як: Амоша О. І., Губський Б. В., Гайдуцький І. П., Даниленко А. А., Другов О. О., Захарін С. В., Лук'янов І. В., Малютін О. К., Федоренко В. Г., які у своїх роботах обґрунтували особливості визначення стратегічних цілей, напрями активізації процесу залучення прямих іноземних інвестицій та вивчали сучасний стан іноземного інвестування в Україні [1–9].

Формулювання мети статті. Метою статті є проведення аналізу залучення іноземних інвестицій в економіку України в умовах формування глобального економічного простору, виявлення тенденцій їх зміни, визначення проблем іноземного інвестування та пошук можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційна діяльність відіграє вагомий роль у забезпеченні ефективної реалі-

зації модернізаційних реформ в Україні. Динаміка інвестицій є фундаментальним параметром відтворювального процесу, що визначає можливості оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ та формування базису стійкого довгострокового розвитку економіки [10].

Дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) показують, що іноземні інвестиції безпосередньо впливають на зайнятість та ефективність діяльності підприємств і, як наслідок, – на ефективність всієї економіки. Компанії, що отримують інвестиції нерезидентів, разом із капіталом набувають нові технології та нові підходи до менеджменту і як результат – мають вищу економічну ефективність [11].

Спробуємо проаналізувати динаміку руху ПІІ в українській економіці за період з 01.01.2010 по 31.12.2015 рр. Обсяг залучених в країну іноземних інвестицій до 2015 року послідовно зростає з року в рік (див. рис. 1), при цьому темпи щорічного приросту були відносно невисокими, що зумовлено низкою причин: економічною та політичною нестабільністю в країні, прогалинами в інвестиційному законодавстві, високим податковим тиском, бюрократизмом і корупцією в місцевих і центральних органах влади, відсутністю дієвої системи страхування іноземних інвестицій тощо. За 2014 р. обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився майже на 12 млрд. дол. США, що є наслідком загострення соціально-економічної кризи. За 2015 р. обсяг ПІІ зменшився ще на 5,2% і становив 43371,4 млн. дол. США.

Розглянувши тенденції темпу зростання прямих іноземних інвестицій загалом по Україні, варто зосередити увагу на детальному дослідженні та аналізі їх регіональної структури та динаміки змін (табл. 1).

Виходячи з розрахованих абсолютних показників обсягів прямих іноземних інвестицій, розміщених в регіонах нашої держави, бачимо, що беззаперечним лідером серед них є м. Київ, на господарчих суб'єктів якого припадає 22600,4 млн. дол. США, що в свою чергу становить більше половини – (52,1%) іноземного акціонерного капіталу, розміщеного в Україні у 2015 р. Даний показник свідчить про те, що іноземний капітал не цікавиться відокремленими виробни-

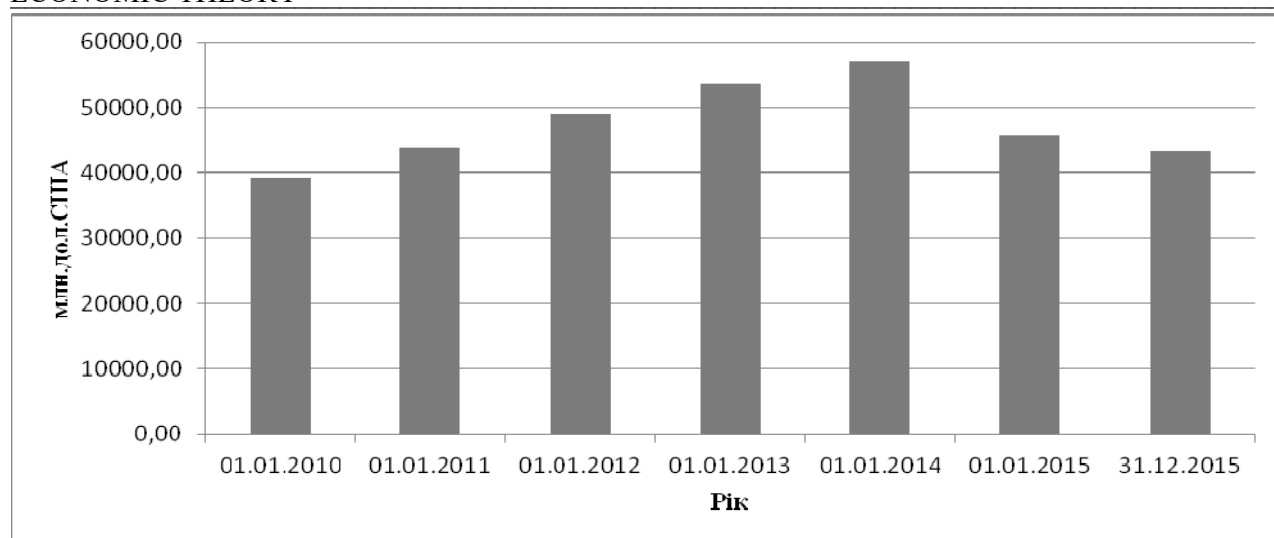

Рис. 1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в Україну [12–13]

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у регіонах України [12–13]

	Обсяг на 1 січня						На 31.12.2015
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Усього	39175,7	43836,8	48991,4	53679,3	57056,4	45744,8	43371,4
Вінницька	184,6	205,3	226,4	248,2	309,4	223	187,1
Волинська	332,4	218,6	291,4	380,5	341,3	271,2	248,1
Дніпропетровська	7054,1	7495,1	8208,2	8432,3	9064	7643,2	7182,9
Донецька	1636,8	2278,2	2646,9	3187	3602,5	2168,30	1827,7
Житомирська	238,1	258,1	337,7	362,8	388,7	285,7	249,3
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	334,2	311,5
Запорізька	916,2	952,8	987,6	1077,6	1125,4	1039,8	931,7
Івано-Франківська	635,1	512,5	624	642,7	813,8	925,9	836,6
Київська	1525,5	1611,1	1751,7	1835,2	1988,5	1787,2	1627,1
Кіровоградська	82,6	65	72,4	103,7	158,5	82	64,4
Луганська	637,1	687,5	766	838,2	879,1	630,9	582,4
Львівська	1198,6	1254,6	1387,8	1637,8	1701,4	1 374,6	1248,10
Миколаївська	162,7	165,4	152,3	244,7	282,8	228,9	212,7
Одеська	1042	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	1 430,4	1337,4
Полтавська	450,9	551,3	702,2	943,2	1065,6	1 040,3	1000,6
Рівненська	307,6	309,2	280,4	298,8	313,4	263,4	220,2
Сумська	243,5	359,6	361,8	386,5	422,7	263,3	201,6
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	63,9	68,9	55,8	50,1
Харківська	2082,7	2716,9	2814,3	2174,3	2131,9	1728,8	1569,5
Херсонська	197,4	203,4	206,4	251,5	275,2	208,2	210,6
Хмельницька	219,6	183	186,8	205,1	224,5	189,1	166,8
Черкаська	222,5	289,4	285,7	882,5	887,9	512,9	352,9
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	68,6	59,3

Чернігівська	88,8	94,9	100,9	105	128,4	99,8	92,2
м. Київ	19225,1	21831,6	24907,7	27278,1	28693	22889,2	22600,4

чими об'єктами, а стрімко нарощує свій вплив на всеукраїнські компанії, які для підвищення ділової активності в Києві лише реєструються, а їх виробничі потужності розміщені, в переважній більшості, поза столицю.

Падіння обсягів інвестиційної діяльності спостерігалось в усіх регіонах України, крім Херсонської області, однак зростання обсягів ПІІ у цій області незначне у кількісному вимірі (2,4 млн. дол. США на кінець 2015 р). Прискорюється відтік інвестиційних ресурсів з Донецької області: обсяг ПІІ у Донецьку область за 2015 р. зменшився на 15,7%, а за період від 01.01.2014 по 31.12.2015 зменшення склало майже 50%. У рейтингу інвестиційної привабливості регіони Сходу України зазнали суттєвого погіршення позицій. Так, Донецька область зайняла лише 22 місце (у 2013 р. – 3 місце), Луганська – 23 місце (у 2013 р. – 9 місце). В умовах воєнного конфлікту та дестабілізації суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації прогнозується подальше падіння обсягів залучення інвестиційних ресурсів. Від частини іноземних інвесторів слід очікувати заморожування інвестиційних проектів або ж їх повної зупинки.

Неефективність розподілу та низька віддача від інвестицій одна з основних проблем національної економіки. Незважаючи на суттєве скорочення надходжень ПІІ в наслідок загострення соціально-економічної кризи їх структура за видами економічної діяльності залишається майже незмінною (табл. 2). Із року в рік спостерігається концентрація ПІІ у галузях промисловості (на 31.12.2015 р. близько 30,6%), фінансовій та страховій діяльності (26,4%), оптовій та роздрібній торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (12%). Натомість, спостерігається нестача прямих інвестицій у галузях будівництва (2,7%), професійної, наукової та технічної діяльності (7%) та особливо у сільському, лісовому та рибному господарстві, річний обсяг яких складає лише 500 млн. дол. США (1,3%). Відповідно, відчувається нестача інвестиційних ресурсів у тих регіонах, у структурі Валувого регіонального продукту яких переважає якийсь один вид економічної діяльності. Брак інвестицій не дозволяє розкрити внутрішній потенціал регіонів, ефективно використати наявні ресурси і розширити ресурсні можливості інвестиційної діяльності.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності [12–13]

	Обсяг на 1 січня						На 31.12.2015
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Усього	39175,7	43836,8	48991,4	53679,3	57056,4	45744,8	43371,4
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617	500,6
Промисловість	13022,9	13526,2	14497,7	16496,4	18067,5	14472,5	13280,10
Будівництво	1082,2	1111,2	1176,8	1408,5	1580	1 301,9	1158,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4362,6	4702,6	5367,6	6092,1	6829,3	6 059,1	5659,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	923,6	1027,1	1073,1	1427,6	1535,3	1 355,5	1197,2
Тимчасове розміщення й організація харчування	354,1	353	374,6	411,5	446,5	382,3	353,1
Інформація та телекомунікації	1728,8	1891,4	2139,2	1996,9	2051,2	1802,7	2308,7

Фінансова та страхова діяльність	12428,8	14953,8	16329,2	16424,8	15048,9	11577,8	11823,9
Операції з нерухомим майном	2371,3	3045,6	3508,9	3878,3	4768,3	3979,4	3482,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	1133,1	1182	2072,5	2831	4006,8	2634,5	2174,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	872,1	1110,8	1480,3	1760,4	1686,9	1340,2	1240,7
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
Освіта	25,9	7,6	6,7	9,1	12	10,7	10,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	49,8	51,5	51,2	60,1	60,7	51,5	46,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	122,4	130,9	155,2	138,7	157	141	117,4
Надання інших видів послуг	28,5	23,5	33	26,1	28,9	18,4	17,5

Аналізуючи географію основних країн інвесторів (рис. 2) потрібно виділити Кіпр (27,1% від загального обсягу ПІІ), Нідерланди (12,9%), Німеччину (12,5%) та Російську Федерацію (7,8%). Особливу увагу потрібно звернути на інвестиції з Кіпру Віргінських Островів (4,1%) та Белізу країн, які є або до недавнього часу були офшорними

зонами, тобто третина від усіх залучених ПІІ у 2015 році. При цьому, більша частина цих грошей належить українським бізнесменам, які раніше вивели кошти з України з метою ухилення від сплати податки для того, щоб «реінвестувати» свої гроші під виглядом прямих іноземних інвестицій.

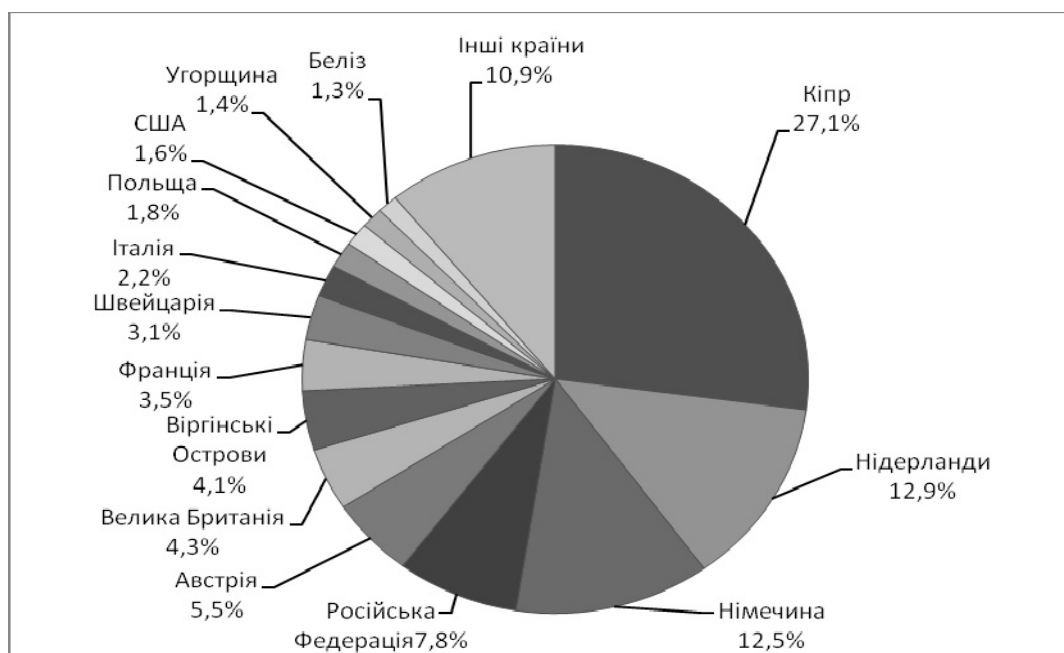

Рис. 2. Структура прямих інвестицій (акціонерного капіталу) із країн світу в економіці України [13]

В цьому контексті потрібно зазначити, що лева частина прямих інвестицій з України також прямує на Кіпр (рис. 3). На цей острів українські бізнесмени інвестували у минулому році 5817,6 млн. дол. США, що

становить 93,68% усіх прямих іноземних інвестицій з країни. Виходячи з таких показників вітчизняного акціонерного капіталу, спрямованого до Кіпру, у співвідношенні з іншими країнами, з якими Україну

пов'язує інвестиційна діяльність, не залишається змоги порівнювати обсяги ПІ, освоєні кіпрськими партнерами з іншими країнами, адже розвинені європейські держави в даному переліку взагалі відсутні, а наші найбільші сусіди демонструють незначні обсяги освоєних українських інвестицій, зокрема:

Російська Федерація – 292,5 млн. дол. США (1,98%), Латвія – 69,8 млн. дол. США (1,12%), Віргінські Острови – 51,3 млн. дол. США (0,83%) та Польща – 54,2 млн. дол. США (0,81%) від загального обсягу, який становить 6210 млн. дол. США.

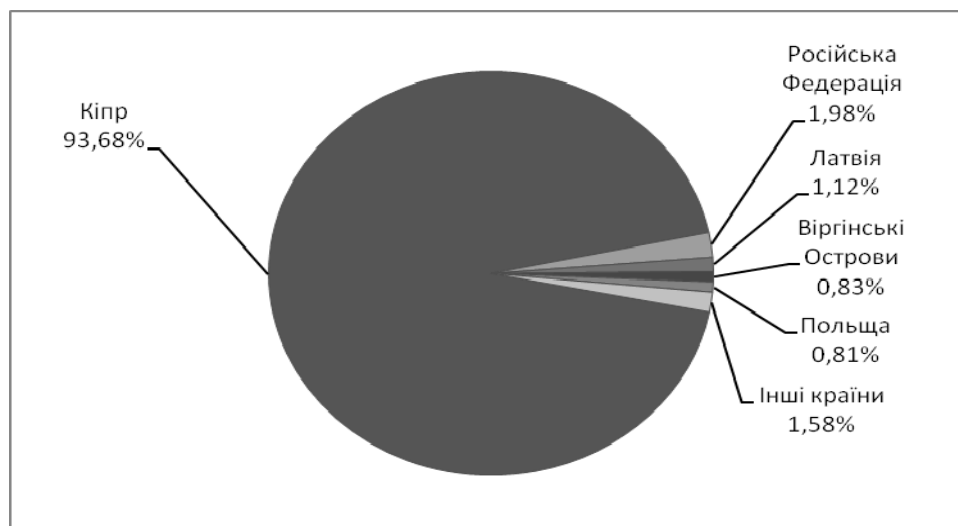

Рис. 3. Структура прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України за видами економічної діяльності станом на 31.12.2015 р. [13].

Висновки. З початку загострення соціально-економічної кризи у 2014 р. в українській економіці спостерігається від'ємна динаміка руху ПІ. Так, за останні два роки обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 24% і на кінець 2015 р. становив 43371,4 млн. дол. США. При аналізі регіональної структури залучених ПІ потрібно звернути увагу на їх нерівномірне розподілення: так, до м. Києва надходить 22600,4 млн. дол. США, що становить більше половини (52,1%) іноземного акціонерного капіталу, розміщеного в Україні у 2015 р., також виділяється Дніпропетровська область (16,5%). У 2015 р. відбулося падіння обсягів надходження ПІ в усіх регіонах України, крім Херсонської області, суттєво знизився притік інвестиційних ресурсів до Донецької області: так, за період від 01.01.2014 по 31.12.2015 зменшення складало майже 50%. У рейтингу інвестиційної привабливості регіони Сходу України зазнали суттєвого погіршення позицій. Так, Донецька область зайняла лише 22 місце (у 2013 р. – 3 місце), Луганська – 23 місце (у 2013 р. – 9 місце).

Досить стабільною залишається структура залучених ПІ за видами економічної

діяльності. Доля ПІ у галузях промисловості на 31.12.2015 р. становить близько 30,6 %, фінансовій та страховій діяльності – 26,4%, оптовій та роздрібній торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 12%, в той час як в інших галузях спостерігається явна нестача прямих іноземних інвестицій. Аналізуючи країни-донори ПІ в економіку України, необхідно звернути увагу на невисоку долю ПІ залучених від розвинених країн світу. Натомість, показники країн, в яких існують офшорні зони, вкрай високі. Досить показовою є дані щодо надходжень прямих інвестицій з України в інші країни світу, де беззаперечним лідером є Кіпр, куди у минулому році було інвестовано 5817,6 млн. дол. США, що становить 93,68% усіх прямих іноземних інвестицій з країни. Дана ситуація згубно впливає на інвестиційний потенціал України та ставить під загрозу досягнення сталого економічного розвитку держави.

Для покращення інвестиційного клімату в Україні та активізації притоку іноземного капіталу нами були виділені наступні шляхи вирішення проблеми:

– удосконалення загального (податко-

вого, земельного, корпоративного, митного та спеціального законодавства, що регулює відносини при здійсненні інвестування відповідно до європейських норм;

– реалізація інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»;

– запровадження ефективного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;

– створення сучасної системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій та врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу;

– посилення відповідальності за підробку продукції, а також за порушення прав інтелектуальної власності іноземних суб'єктів господарювання, в тому числі за незаконне використання комерційних найменувань, брендів;

– прискорення здійснення митного оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;

– забезпечення рівних умов для участі іноземних інвесторів у конкурсах з одержання ліцензій на використання природних ресурсів;

– спрощення процесу підбора та підготовки вільних земельних ділянок для передачі інвесторам на конкурсних засадах під реалізацію інвестиційних проектів;

– інформаційно-аналітичне забезпечення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; інформаційне супроводження інвестиційного процесу повинно здійснюватися шляхом щорічного оновлення та розповсюдження даних щодо інвестиційних пропозицій та проектів суб'єктів господарювання;

– створення в Україні дієвого механізму протидії корупції.

Література

1. Амоша О. І. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні / О. І. Амоша // Економіка пром-сті. – 2005. – № 5.

– С. 15–21.

2. Гайдучкий І. П. Структурні та інноваційні пріоритети залучення прямих іноземних інвестицій у контексті здійснення регуляторних реформ в Україні / І. П. Гайдучкий // Актуал. проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 47–62.

3. Губський Б. В. Проблеми міжнародного інвестування в Україні / Б. В. Губський // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 22–28.

4. Даниленко А. А. Актуальні питання прямих іноземних інвестицій до України з ЄС (у контексті розширення Євросоюзу на Схід) / А. А. Даниленко // Фінанси України. – 2008. – № 1 (146). – С. 127–137.

5. Другов О. О. Активізація інвестиційної діяльності в умовах росту в ній участі іноземних інвесторів / О. О. Другов, О. С. Орловський // Регіональна економіка. – 2010. – №8 (44). – С. 198–204.

6. Захарін С. Стратегія підвищення інвестиційної привабливості економіки України для іноземного капіталу / С. Захарін // Фінанси України. – 2000. – №12. – С. 87–94.

7. Лук'янов І. В. Іноземні інвестиції в економіку України у перехідний період: [монографія] / І. В. Лук'янов. – Українська академія наук, Відділення економіки і управління. – Київ : Фенікс, 2011. – 114 с.

8. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 11 (156). – С. 65–74.

9. Федоренко В. Г. Економічні та організаційно-правові аспекти іноземних інвестицій в Україні: [монографія] / В. Г. Федоренко, Т. О. Проценко, В. В. Солдатенко, Д. В. Степанов. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 398 с.

10. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України / Аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська, О. О. Молдован [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 48 с.

11. Дачишин М. Конкурентні переваги територій у боротьбі за інвестиції / М. Дачишин, Р. Дацків та ін. // Бібліотека державного службовця. – Вип. 4. – Інститут реформ. – К. – 2004 – С. 8.

12. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України : Статистичний збірник / [відповід. за випуск І. С. Петренко]. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 45 с.

13. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у 2015 році: стат. бюл. / [відповід. за вип. І. С. Петренко]. – Київ : Державна служба статистики України, 2015. – 145 с.

ВЛИЯНИЕ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНЫ

П. А. Пулария, аспирант, ГВУЗ «Национальный горный университет»

В статье исследованы объемы и динамика привлечения прямых иностранных инвестиций в национальную экономику в условиях глобализации. Выделены основные положительные последствия ПИИ для экономики Украины. Подробно анализируется региональная и

отраслевая структура прямых иностранных инвестиций. Определены основные проблемы привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины и предложены направления по повышению инвестиционной привлекательности национальной экономики.

Ключевые слова: инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, отраслевая структура прямых иностранных инвестиций, регион, экономическое развитие, глобализация.

INFLUENCE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

P. A. Pulariya, post-graduate student, SHEI «National Mining University»

The volume and dynamics of foreign direct investment (FDI) in the national economy in conditions of globalization are investigated. The main positive effects of FDI on the economy of Ukraine are pointed out. The regional and sectoral structure of foreign direct investment are analyzed in detail. The main problems of attracting foreign investments to the economy of Ukraine are defined, and directions to improve the investment attractiveness of the national economy are proposed.

Keywords: investments, foreign direct investment, investment environment, industry structure of FDI, region, economic development, globalization.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Пилипенко Ю. І.

Надійшла до редакції 18.02.16.